

Μεταξύ αυτονομίας και ελέγχου: Η ιστορική ρίζα της σχέσης Κόμματος – Νεολαίας στο κομμουνιστικό κίνημα

Τάσος Τρίκκας

Το barikat δημοσιεύει ένα πρωτότυπο κείμενο του ιστορικού στελέχους και διανοούμενου της Αριστεράς, Τάσου Τρίκκα για την ιστορική ρίζα της σχέσης Κόμματος – Νεολαίας στο κομμουνιστικό κίνημα. Ο Τρίκκας ήταν στέλεχος της ΕΠΟΝ, της Νεολαίας ΕΔΑ και της Δημοκρατικής Νεολαίας Λαμπράκη, φυλακισμένος επί Χούντας και αργότερα στέλεχος του ΚΚΕ Εσωτερικού και του ΣΥΝ. Έχει γράψει το μεγάλο δίτομο έργο “ΕΔΑ 1951-1967. Το Νέο πρόσωπο της Αριστεράς”.

Το ζήτημα της αυτονομίας, ανεξαρτησίας ή αυτοτέλειας των οργανώσεων νεολαίας - και οι τρεις όροι χρησιμοποιήθηκαν παράλληλα - έχει μακρά ιστορία. Εμφανίζεται με την ίδρυση των πρώτων νεολαϊστικών οργανώσεων στη Δυτική Ευρώπη, στις αρχές του περασμένου αιώνα, είτε ως αυτονόητο κερκτικό είτε ως διεκδίκηση απέναντι σε άλλους φορείς, κυρίως κόμματα με τα οποία οι οργανώσεις αυτές είχαν συγγένεια- πολιτικούς ή ιδεολογικούς δεσμούς.

Η ανάδειξη νέων ανθρώπων στις γραμμές του εργατικού κινήματος, των συνδικάτων, των σοσιαλδημοκρατικών ή σοσιαλιστικών κομμάτων, είτε ως απλών αγωνιστών που ξεχωρίζουν για τη δράση τους είτε ως ηγετικών μορφών, ανατρέχει στις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Οι νέοι αυτοί όμως δεν διακρίνονται με βάση την ηλικιακή τους ιδιότητα. Πρόκειται για περιπτώσεις ατομικής συμμετοχής, που βαθμιαία οδηγούν σε συσπειρώσεις ομοϊδεατών, οι οποίες αποτελούν άτυπα πολιτικά ιδεολογικά μορφώματα, που οδηγούνται με τον καιρό στην απόκτηση σταθερών οργανωτικών δομών. Οι περισσότερες από τις οργανώσεις που δημιουργούνται συνδέονται με χαλαρούς δεσμούς -εξ ου και η αυτονομία τους σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό- με σοσιαλδημοκρατικά κόμματα των χωρών τους ή και απευθείας με τη Σοσιαλιστική Διεθνή (2η Διεθνή).

Το 1907 ιδρύεται η Σοσιαλιστική Διεθνής Νέων, που πραγματοποιεί το 1915 συνέδριο στη Βέρνη της Ελβετίας, με σημαντική επιτυχία. Οι εργασίες του Συνεδρίου διεξάγονται στο κλίμα των ζυμώσεων της ανταλλαγής απόψεων και των ισχυρών διαφωνιών για τη στάση που πρέπει να ακολουθήσουν τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα απέναντι στον Α Παγκόσμιο Πόλεμο και τη συμμετοχή σε αυτόν των χωρών τους. Οι πιο πολλές από τις σοσιαλιστικές οργανώσεις νέων τάσσονται εναντίον του πολέμου και αναπτύσσουν φιλειρηνική δράση που συντελεί στη μαζικοποίησή τους. Στη Σοσιαλιστική Διεθνή Νέων γίνονται ανακατατάξεις που την καθιστούν αριστερή πτέρυγα της Σοσιαλιστικής Διεθνούς των "μεγάλων», καθώς η πλειοψηφία τοποθετείται εναντίον του πολέμου.

Πρόκειται για έμπρακτη άσκηση της αυτονομίας των σοσιαλιστικών οργανώσεων νέων, με ειδικό βάρος στο πεδίο των πολιτικών εξελίξεων. Οι οργανώσεις αυτές ριζοσπαστικοποιούνται και ο ιδεολογικός και πολιτικός χαρακτήρας τους διαφοροποιείται σε αριστερή κατεύθυνση. Ο προσανατολισμός της δράσης εναντίον του πολέμου είχε ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση πολλών από τις νεολαϊστικές οργανώσεις από τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα και τη 2η Διεθνή και την προσέγγιση της Διεθνούς του Τσίμερβαλντ, τη λεγόμενη 2 1/2 Διεθνή.

Η Οκτωβριανή Επανάσταση στη Ρωσία συγκλόνισε ευρείες μάζες νέων σε όλη την Ευρώπη. Ένα μέρος από τα αριστερά μορφώματα και τις οργανώσεις των νέων μετεξελίχθηκαν σε Κομμουνιστικές Νεολαίες, ενώ εκεί όπου δεν υπήρχαν παρόμοια μορφώματα συγκροτήθηκαν εξ αρχής κομμουνιστικές οργανώσεις νέων που σε μερικές χώρες αποτέλεσαν, για ένα χρονικό διάστημα τουλάχιστον, το πρόπλασμα ή ακόμη και το ίδιο το Κομμουνιστικό Κόμμα της χώρας τους. Στην Ελλάδα οργάνωση σοσιαλιστικής νεολαίας εμφανίζεται το 1911. Ιδρύθηκε από το Σοσιαλιστικό Κέντρο Αθηνών, του Νικόλαου Γιαννιού, του οποίου ουσιαστικά αποτέλεσε στην αρχή παράρτημα με την επωνυμία "Σοσιαλιστικός Όμιλος της Ελληνικής Νεολαίας". Το 1912 η οργάνωση εξέδωσε περιοδικό βραχύβιο με τον τίτλο "Ανάστασις". Ομάδα νέων, που αυτοί έβγαλαν το περιοδικό, ήρθαν σε προστριβή με τον Γιαννιό για το περιεχόμενο του.

Είναι η πρώτη διεκδίκηση κάποιου βαθμού αυτονομίας από μόρφωμα σοσιαλιστικής νεολαίας στη χώρα μας. Σημαντικότερη οργάνωση ήταν η Σοσιαλιστική Νεολαία που ίδρυσε το 1910 στη Θεσσαλονίκη η γνωστή Φεντερασιόν του Αβραάμ Μπεναρόγια. Η Σοσιαλιστική Νεολαία της Φεντερασιόν εντάσσεται το 1918 στο νεοσύστατο ΣΕΚΕ (Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας), από το οποίο προήλθε λίγο αργότερα το ΚΚΕ.

Το 1920 με πυρήνα τη Σ.Ν. συγκροτείται η Ομοσπονδία Σοσιαλιστικών Εργατικών Νεολαιών που μετεξελίχθηκε το 1922 σε Ομοσπονδία Κομμουνιστικών Νεολαιών Ελλάδας (ΟΚΝΕ), τμήμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς Νέων. Με πολύπλευρη δράση στο κοινωνικό πεδίο (συμμετοχή σε απεργίες κλπ) αλλά και σε πολιτικό ακτιβισμό (διακίνηση εντύπων κλπ) η Σοσιαλιστική Νεολαία τα πρώτα χρόνια μετά την ίδρυση του ΣΕΚΕ (1918) ενίσχυσε το ρόλο της. Οι παρεμβάσεις της, από την αριστερή πάντα σκοπιά, στα κρίσιμα θέματα που απασχολούσαν το ΣΕΚΕ, όπως η ένταξη του στην Τρίτη Διεθνή, είχαν ιδιαίτερη βαρύτητα και ανέδειξαν τη Νεολαία σε πόλο της Αριστεράς του κόμματος.

Στο πλαίσιο αυτό η διεκδίκηση της αυτονομίας της απέναντι στην ηγεσία του ΣΕΚΕ έφτασε ως την, πρόσκαιρη πάντως, ρήξη. Το 1921 τμήμα της οργάνωσης αποχώρησε από τη Νεολαία και το Κόμμα και συγκρότησε την Ανεξάρτητη Κομμουνιστική Νεολαία, ενώ το τμήμα της Νεολαίας Θεσσαλονίκης διαγράφηκε το 1923 για να επανέλθει αργότερα στο Κόμμα. Η σχεδόν μόνιμη, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1920, ένταση στις σχέσεις Νεολαίας και Κόμματος αποτελεί ένδειξη de facto κατάκτησης από την οργάνωση της Νεολαίας μιας σχετικής αυτονομίας έναντι του κόμματος.

Ας έρθουμε τώρα πάλι στο διεθνές πεδίο. Στα τέλη του 1919, μετά την ίδρυση της Τρίτης Διεθνούς (Κομμουνιστική Διεθνής) ιδρύθηκε και η Κομμουνιστική Διεθνής Νέων (ΚΔΝ). Το Νοέμβριο του χρόνου αυτού συνήλθε στο Βερολίνο το ιδρυτικό Συνέδριο της. Τον Απρίλιο του 1921 πραγματοποιήθηκε στην Λένα, στη Γερμανία πάλι, το 2ο Συνέδριο της Διεθνούς Νέων. Με αφορμή το Συνέδριο αυτό εκδηλώθηκαν οι πρώτες τριβές στις σχέσεις ανάμεσα στις δυο Διεθνείς. Η εκτελεστική επιτροπή της ΚΔ συνειδητοποίησε ξαφνικά ότι είχε αναδειχθεί στους κόλπους του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος ένας δεύτερος ημιανεξάρτητος οργανωτικός θεσμός, η ΚΔΝ. Η Εκτελεστική Επιτροπή της ΚΔ ζήτησε με επιστολή της από τη Γραμματεία της ΚΔΝ να μεταφέρει την έδρα της στη Μόσχα, όπου θα "ολοκληρωνόταν" το 2ο Συνέδριο της Λένας της ΚΔΝ, του οποίου οι αποφάσεις δεν θα έπρεπε να θεωρηθούν δεσμευτικές, αλλά να περάσουν από τον έλεγχο της Διεθνούς. Ως πρόσχημα χρησιμοποιήθηκε η αναβολή του Συνεδρίου της ΚΔΝ ώστε να "συμπέσουν" οι εργασίες του με το ήδη προγραμματισμένο 3ο Συνέδριο της ΚΔ. Με την απαίτηση αυτή γινόταν το πρώτο βήμα για να υπαχθεί η ΚΔΝ στον έλεγχο της 3ης Διεθνούς.

Η επιστολή της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΚΔ προκάλεσε έντονες διαφωνίες στους κόλπους της ηγεσίας της ΚΔΝ. Ισχυρή μειοψηφία της τάχθηκε εναντίον των "οδηγιών" της 3ης Διεθνούς, αλλά ύστερα από έντονες συζητήσεις και προφανείς πιέσεις η μειοψηφία ενέδωσε και η ΕΕ της ΚΔΝ αποφάσισε να συμμορφωθεί με τις "οδηγίες" της ΕΕ της ΚΔ. Η αντίσταση στις συστάσεις της Κομιντέρν εκδηλώθηκε και στο 2ο Συνέδριο της ΚΔΝ που συνεχίστηκε στη Μόσχα. Στην προσπάθεια να καμφθεί η αντίσταση συμμετείχαν ο Λένιν, ο Τρότσκι και άλλοι κομμουνιστικοί ηγέτες, που μίλησαν στο Συνέδριο, υποστηρίζοντας τη γραμμή της ΚΔ. Η αντιπαράθεση της νεολαίας με τους κομματικούς δεν περιορίστηκε στην ΚΔ. Εμφανίστηκε ακόμη πιο νωρίς στη Ρωσία, όπου στα τέλη Οκτωβρίου του 1918 ιδρύθηκε η Κομσομόλ, η Ρωσική Κομμουνιστική Νεολαία. Από την αρχή η ΚΕ του Ρωσικού Κόμματος την αντιμετώπισε με επιφυλακτικότητα. Δεν έστειλε καν αντιπροσωπεία της στο ιδρυτικό Συνέδριο της. Από την πλευρά της η Κομσομόλ αυτοχαρακτηρίστηκε "ανεξάρτητη οργάνωση", "αλληλέγγυα" με το ΡΚΚ. Το ΠΓ του κόμματος απέφυγε τις τριβές, που έγιναν όμως αναπόφευκτες όταν ακούστηκαν μέσα στη Νεολαία φωνές που ζητούσαν να αναγνωρισθεί η Κομσομόλ όχι μόνο ως "ισότιμος εταίρος" του Κόμματος αλλά και ως η "πρωτοπορία" του.

Πριν "διεθνοποιηθεί" το πρόβλημα της αυτονομίας, τρία χρόνια αργότερα στο 3ο Συνέδριο της ΚΔ το 1921, είχε ήδη αποκαλυφθεί από τις σχέσεις Κόμματος και Νεολαίας μέσα στη Ρωσία η ουσία του προβλήματος. Η διεκδίκηση της αυτονομίας από την οργάνωση της νεολαίας προσέκρουε στον απόλυτο συγκεντρωτισμό που επέβαλε το ΡΚΚ και η ΚΔ. Η ομογενοποίηση κόμματος και νεολαίας επιδιωκόταν με κάθε τρόπο. Και όμως, ο ίδιος ο Λένιν είχε πει ότι κάθε γενιά φτάνει στο σοσιαλισμό από το δικό της δρόμο. Δεν ήταν όμως μόνο η επιδίωξη του ελέγχου του Κόμματος πάνω στη Νεολαία (όπως και στα Συνδικάτα, με τη θεωρία του "ιμάντα μεταβίβασης") η αιτία της εναντίωσης στην αυτονομία της οργάνωσης της Νεολαίας. Οι εσωτερικές συγκρούσεις απόψεων και γραμμών στο κίνημα και ιδιαίτερα στο Ρωσικό Κομμουνιστικό κίνημα, ήταν την περίοδο αυτή πολύ έντονες παρά τον αυστηρό συγκεντρωτισμό, που όμως δεν είχε καταπνίξει κάθε ίχνος εσωκομματικής δημοκρατίας. Δεν είχε ακόμα φυσήξει ο παγωμένος άνεμος του σταλινισμού. Ήταν επόμενο να εμπλακεί σε αυτές τις διενέξεις και η Νεολαία.

Στη διάρκεια της προετοιμασίας του 3ου Συνεδρίου της Κομσομόλ, που έγινε τον Οκτώβριο του 1920, διαμορφώθηκε τάση με σκοπό τη μετατροπή της Κομσομόλ σε αποκλειστικά "προλεταριακή" οργάνωση που το καταστατικό της δεν θα επέτρεπε σε φοιτητές να γίνουν μέλη της. Αργότερα εμφανίστηκε άλλη τάση που ζητούσε να δοθεί ιδιαίτερο βάρος στη δουλειά μέσα στους νέους αγρότες. Το Κόμμα επενέβη με διαγραφές "αιρετικών" κομσομόλων που ήταν και κομματικά μέλη. Δεν ήταν όμως μόνο τα ζητήματα στρατηγικής και τακτικής που συνδέονταν με την αντιπαράθεση "κομματικών" και "νεολαίων". Μια ακόμη παράμετρο της αντιπαράθεσης αποτελούσε η απόσταση των γενεών. Σε σοβιετικό έντυπο της εποχής αναφέρεται ότι στέλεχος της Κομσομόλ παραπονέθηκε ότι πολλά μέλη του Κόμματος αντιμετωπίζουν τα μέλη της Κομσομόλ "σαν παιδιά που ασχολούνται με τα παιχνίδια τους και μπερδεύονται στα πόδια των μεγάλων". Πάντως το πρόβλημα της ανεξαρτησίας ή αυτονομίας, (οι δυο όροι χρησιμοποιούνταν παράλληλα) των οργανώσεων νεολαίας απέναντι στα ΚΚ και στη ΚΔ υπήρξε εξ αρχής πολιτικό και ιδεολογικό, ακόμα και όταν εμφανιζόταν ως "γεωγραφικό" – Βερολίνο έναντι Μόσχας ως έδρα της ΚΔΝ. (Αυτό κάτι μας θυμίζει).

Ο απόλυτος έλεγχος της κομματικής ηγεσίας στη νεολαία απέβαινε πάντως σε βάρος της ανάπτυξης και μαζικοποίησης του νεολαιίστικου κινήματος, ενός εξ αντικειμένου πολύτιμου ερείσματος της επανάστασης. Αλλά οι προτεραιότητες ήταν άλλες. Όχι μόνο εξαιτίας του

κομματικού "προτύπου", του μοντέλου που είχε υιοθετηθεί -ο ίδιος ο Λένιν το είχε αποκαλέσει στο 4ο Συνέδριο της ΚΔ " υπερβολικά ρωσικό"- αλλά και εξαιτίας των συνθηκών της περιόδου (ο Ντενίκιν έξω από τη Μόσχα, εξέγερση της Κωνσταντής, ήττα της επανάστασης στη Γερμανία, διάψευση των προσδοκιών για εξέγερση στις ευρωπαϊκές χώρες και συνακόλουθη "αναδίπλωση" της ΕΣΣΔ από τα γενικότερα ζητήματα της "παγκόσμιας επανάστασης", και επικέντρωση της στα προβλήματα επιβίωσης της σοβιετικής εξουσίας).

Το 1921 ήταν το έτος καμπίης: η ηγεσία του ΡΚΚ και κατ' επέκταση της ΚΔ, άσχετα από διαφορές απόψεων σε άλλα θέματα, ομοφώνησε στην απόφαση ριζικής λύσης του προβλήματος της αυτονομίας της Νεολαίας. Επέλεξε ως κατάλληλο πεδίο την ΚΔ, που πραγματοποιούσε τη χρονιά αυτή το 3ο Συνέδριο της. Η λύση που επιλέχθηκε περιείχε στοιχεία συμβιβασμού: την ανεξαρτησία ή αυτονομία που διεκδικούσαν οι οργανώσεις της Νεολαίας, υποκατέστησε η αναγνώριση της "οργανωτικής αυτοτέλειας" τους. Η "φόρμουλα" αυτή έγινε δεκτή και από τις δύο πλευρές και αποτέλεσε έκτοτε "μοντέλο" των σχέσεων Κόμματος και Νεολαίας στο πλαίσιο του κομμουνιστικού και γενικότερα αριστερού κινήματος – με τις αναγκαίες προσαρμογές που επέβαλαν οι ιδιαίτερες και κατά περίπτωση περιστάσεις. Ο συμβιβασμός ήταν εξαιρετικά ετεροβαρής. Η απόφαση του 3ου Συνεδρίου της ΚΔ για την ΚΔΝ και το κίνημα της κομμουνιστικής νεολαίας τονίζει:

«Στον κοινό αγώνα για την γρήγορη πραγματοποίηση της προλεταριακής επανάστασης είναι απαραίτητη η μεγαλύτερη ενότητα και ο πιο αυστηρός συγκεντρωτισμός. Σε διεθνές επίπεδο η πολιτική ηγεσία πρέπει να ανήκει στην ΚΔ και σε εθνικό επίπεδο, στα αντίστοιχα εθνικά τμήματα (τα επιμέρους ΚΚ)». Και παρακάτω, η απόφαση αναφέρεται στη "σιδερένια πειθαρχία" που πρέπει να χαρακτηρίζει τις σχέσεις των μελών του κομμουνιστικού νεολαιίστικου κινήματος με την ΚΔ. και τα αντίστοιχα κόμματα των διαφόρων χωρών.

Η αυτονομία των οργανώσεων Νεολαίας εξοβελίζεται έτσι και κηρύσσεται υπό διωγμό η υποστήριξη της. Η απόφαση του Συνεδρίου της ΚΔ διακηρύσσει:

«Ένα από τα πιο επείγοντα και πιο σημαντικά καθήκοντα των νεολαιίστικων οργανώσεων είναι να αντιπαλεύουν την πίστη (την προσήλωση) στην πολιτική ανεξαρτησία, πίστη που έχει κληροδοτήσει η περίοδος όπου απολάμβαναν πλήρη αυτονομία, την οποία (πίστη) εξακολουθούν να διατηρούν ορισμένα μέλη».

Και για να τηρηθεί η φόρμουλα του συμβιβασμού, ακολουθεί στο κείμενο της απόφασης το άλλο ισχυρό σκέλος του, όπου αφιερώνονται στο θέμα λίγες μόλις γραμμές:

«Η απώλεια της πολιτικής ανεξαρτησίας των οργανώσεων Νεολαίας δεν συνεπάγεται με κανέναν τρόπο και απώλεια της οργανωτικής τους ανεξαρτησίας, που είναι τόσο σημαντική για λόγους πολιτικής διαπαιδαγώγησης».

Οι οργανώσεις της νεολαίας γίνονται έτσι απλό όχημα για τη "διαπαιδαγώγηση" (και χειραγώγηση) των νέων από το Κόμμα και τις οργανώσεις του. Είναι αντικείμενο "διαπαιδαγώγησης".

Εξαφανίζεται κάθε ίχνος ανάδειξης τους σε πολιτικό, επαναστατικό υποκείμενο. Για την εξασφάλιση του ελέγχου του Κόμματος, η απόφαση της ΚΔ ορίζει ότι οι εκπρόσωποι των οργανώσεων της Νεολαίας θα μετέχουν στα αντίστοιχα κομματικά όργανα σε όλα τα επίπεδα. Η θέση της Νεολαίας επιδεινώνεται ακόμη περισσότερο μετά το 1924, όταν ξεσπά

η σύγκρουση ανάμεσα στον Στάλιν και τον Τρότσκι. Στη σκοτεινή περίοδο που ακολουθεί, στα θύματα του σταλινισμού συγκαταλέγονται και πολλά μέλη και στελέχη της Κομμουνιστικής Κόμματος, που σημαδεύονται με το στίγμα της "αντεπαναστατικής δράσης". Στην περίοδο της "Μπολσεβικοποίησης" που εγκαινιάζεται με το 5ο Συνέδριο της ΚΔ (1924) -στην Ελλάδα καθυστερεί μέχρι το 1934- οι κομμουνιστικές οργανώσεις Νεολαίας έχουν περιθωριοποιηθεί εντελώς. Το 6ο Συνέδριο της ΚΔ οριοθετεί το 1928 σε συνθήκες όξυνσης των εσωκομματικών συγκρούσεων μέσα και έξω από τη Ρωσία τη λεγόμενη "Τρίτη Περίοδο" της ΚΔ, όπου κύριο καθήκον γίνεται η πάλη κατά του "σοσιαλφασισμού" (τάξη ενάντια σε τάξη). Στο πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκε η θεωρία του "κύριου χτυπήματος ενάντια στις ενδιάμεσες δυνάμεις" (στην Ελλάδα ισχύει και αργότερα). Από το 1933 εμφανίζονται, υπό την επίδραση του Ισπανικού εμφυλίου πολέμου και της ανόδου του ναζισμού οι πρώτες ενδείξεις εγκατάλειψης της δογματικής και σεχταριστικής πολιτικής της Τρίτης Περιόδου.

Το 1935 πραγματοποιείται το 7ο συνέδριο το συνέδριο της μεγάλης στροφής, των ανοιγμάτων του κομμουνιστικού κινήματος, της επιδίωξης συμμαχιών με τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα και της συγκρότησης των Λαϊκών Μετώπων. Κύριος στόχος γίνεται η πάλη κατά του φασισμού. Η Νεολαία βρίσκεται ξανά στο προσκήνιο. Είναι βασική δύναμη στους αντιφασιστικούς αγώνες. Η ενωτική πολιτική του 7ου Συνεδρίου αποκτά ένα ιδιαίτερα σημαντικό πεδίο εφαρμογής. Σε ορισμένες χώρες, όπως η Ισπανία, αρχίζοντας από την κοινή δράση γίνονται βήματα, πριν ακόμη από το 7ο Συνέδριο, προς τη συγχώνευση των οργανώσεων Νεολαίας του Κομμουνιστικού και του Σοσιαλιστικού Κόμματος.

Ανάλογα βήματα είχαν πραγματοποιηθεί την ίδια περίοδο και στο συνδικαλιστικό πεδίο. Από το 1935 η Κόκκινη Συνδικαλιστική Διεθνής αυτοδιαλύεται βαθμιαία καθώς προχωρούν επιμέρους συμφωνίες ενοποίησης συνδικάτων που άνηκαν σε αυτή με συνδικάτα όπου κυριαρχούσαν οι σοσιαλιστές.

Στην περίοδο των ζυμώσεων και "αναψηλαφήσεων" της πολιτικής της ΚΔ, κατά την προετοιμασία του 7ου Συνεδρίου της, στα τέλη του 1934 αρχές του 1935, το Προεδρείο και η Γραμματεία της ΕΕ της ΚΔ ασχολείται με την Ελλάδα και την κρίση στο ΚΚΕ (τη γνωστή ως "φραξιονιστική πάλη χωρίς αρχές"). Η 4η Ολομέλεια της ΚΕ (Σεπτέμβριος 1935) και το 6ο Συνέδριο του ΚΚΕ (Δεκέμβριος 1935), αποτελούν τομή στην ιστορία του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος. Αλλάζει η ηγεσία του, οι εκτιμήσεις του για την οικονομία της χώρας και ο στρατηγικός του προσανατολισμός. Δεν είναι του παρόντος να αναφερθούμε σε αυτά όσο και αν είναι ιδιαίτερα σημαντικά. Θα περιοριστούμε στην απόφαση του 6ου Συνεδρίου του ΚΚΕ και την ειδική απόφαση για τη Νεολαία, που "εμπνέεται" από και ακολουθεί τη στροφή της ΚΔ στα ζητήματα της Νεολαίας.

Η απόφαση αυτή είναι εξαιρετικά σημαντική. Αποτελεί κατά κάποιο τρόπο τη "μήτρα" στην οποία κυοφορήθηκε το μεγάλο άνοιγμα του ΚΚΕ και γενικότερα του ελληνικού αριστερού κινήματος στη νέα γενιά, που μεγαλούργησε μέσα από τα οργανωτικά σχήματα που ακολούθησαν.

Εδώ πρέπει να ανιχνεύσουμε τις καταβολές της ΕΠΟΝ, της ΕΔΝΕ (Ενιαία Δημοκρατική Νεολαία Ελλάδος) και ακόμα και της Δημοκρατικής Νεολαίας Λαμπράκη (που η ιδέα ίδρυσης της δεν έχει ακριβώς ως ληξιαρχική πράξη γέννησης τη γνωστή συνεδρίαση του Βουκουρεστίου, αφού η λογική της συγκρότησης ενιαίων οργανώσεων Νεολαίας ήταν παλιότερη και καταγεγραφόταν στην ιστορική απόφαση του 6ου Συνεδρίου του 1935). Βασικά σημεία αυτής της απόφασης:

«Η νέα γενιά ανήκει στο λαό και πρέπει να κερδηθεί με το μέρος των δυνάμεων της Δημοκρατίας και της Λευτεριάς. Με βάση τις αποφάσεις του 6ου Συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς Νέων, μπροστά στην ΟΚΝΕ μπαίνει επιτακτικά το πρόβλημα της ριζικής αλλαγής του χαρακτήρα της. Η ΟΚΝΕ από όλες τις απόψεις (προγραμματικές αρχές, μορφές οργάνωσης, περιεχόμενο και μέθοδο δουλειάς) υφίσταται και δρα παράλληλα με το κόμμα σαν κόμμα των νέων. Και αυτή η αιτία βασικά, κρατά την ΟΚΝΕ μακριά από τις πλατειές μάζες των νέων. Στις συνθήκες της Ελλάδας με το δυνατό δημοκρατικό- αντιφασιστικό κίνημα, επιβάλλεται η δημιουργία μιας ενιαίας πλατιάς αντιφασιστικής οργάνωσης των νέων, που θα περιλαμβάνει όχι μόνο τους νέους κομμουνιστές, αλλά όλους τους νέους που μισούν την αντίδραση, το φασισμό, θέλουν την πρόοδο, τη λευτεριά, την ειρήνη.

Για να ανταποκριθεί στο σκοπό της αυτό η ενιαία οργάνωση της νέας γενιάς χρειάζεται

α) η δημιουργία και η λειτουργία της να βασίζεται στην πλατιά δημοκρατία, στην ελευθερία σκέψης και στο σεβασμό των ιδεολογικών και θρησκευτικών πεποιθήσεων.

β) Η ενιαία οργάνωση της Νεολαίας θα πρέπει όχι μόνο να αγωνίζεται για τα συμφέροντα των νέων αλλά και να ικανοποιεί τους πόθους και τις επιθυμίες τους. Γι αυτό πρέπει να στηρίζεται σε συλλόγους, λέσχες, ομίλους, αθλητικές ενώσεις κλπ.

Και για αυτό χρειάζεται να ξεριζωθεί από μέσα από τις γραμμές της ΟΚΝΕ ο σχεταρισμός. Η ΟΚΝΕ πρέπει να γνωρίσει τα προβλήματα, τις ανάγκες, την ψυχολογία και το χαρακτήρα της νέας γενιάς της χώρας μας και να ανταποκριθεί σε αυτά. Η παλιά αντίληψη για τις μαζικές οργανώσεις της νεολαίας (π.χ. τις αθλητικές κλπ) πρέπει να αλλάξει. Η όλη οργανωτική στρουχτούρα και η εσωτερική λειτουργία της Κ.Ν. πρέπει να προσαρμοστεί σε αυτή τη στροφή».

Το άνοιγμα αυτό είναι η μεγάλη καμπή στην πορεία του νεολαιίστικου κινήματος της χώρας μας. Η δικτατορία της 4ης Αυγούστου που μεσολάβησε ανέβαλε την είσοδο του ανοίγματος στη φάση της υλοποίησης του που τελικά θα γίνει πράξη μέσα από τα οργανωτικά σχήματα που ακολουθούν: Την ΕΠΟΝ πρώτα αλλά και την ΕΔΝΕ, και τη Νεολαία ΕΔΑ λιγότερο και τη Νεολαία Λαμπράκη ως κορύφωση. Όλες, παρά τις επιμέρους διαφορές ανάμεσα τους που συνδέονται με την εκάστοτε συγκυρία, τις διατρέχει ένα νήμα συνέχειας με αφετηρία μια νέα ατζέντα. Ο πρώτος κοινός παρονομαστής από το 1935, είναι βέβαια η αντιμετώπιση της φασιστικής απειλής. Παράλληλα αναδύεται όμως, μέσα από τη ρήξη του φράγματος του δογματισμού που επέφερε το 7ο Συνέδριο της ΚΔ, η αντιστοίχιση των προδιαγραφών των αριστερών νεολαιίστικων οργανώσεων με τη νέα πραγματικότητα της νεολαίας στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες. Και εδώ στην προκειμένη περίπτωση εντάσσεται και η Ελλάδα για λόγους που δεν είναι του παρόντος.

Από τις αρχές του 19ου αιώνα ανακαλύπτεται η νεολαία ως κοινωνική και όχι μόνο ηλικιακή, όπως θεωρούνταν παλαιότερα, κατηγορία που κάνει εμφανή την παρουσία της σε όλους τους τομείς, ιδίως στη μεταπολεμική εποχή, με αιχμή τη δεκαετία του 1960. Η επέκταση της στοιχειώδους αλλά και της γενικότερης εκπαίδευσης, η συσσώρευση πληθυσμού στις μεγάλες πόλεις, η παρατεταμένη στρατιωτική θητεία, οι καινούργιες ευκαιρίες επαφής με την πολιτική προσδίδουν νέα κοινά ποιοτικά χαρακτηριστικά στη νέα γενιά. Διαμορφώνεται μια νεανική κουλτούρα, διαταξική ως ένα βαθμό, που συνυφαίνεται με την ομογενοποίηση ενδιαφερόντων και στάσεων ζωής σε βασικούς τομείς, όπως η μόρφωση, η ψυχαγωγία, οι σχέσεις με το άλλο φύλο, η αντιμετώπιση της οικογένειας αλλά

και τα σοβαρά βιοτικά προβλήματα υποσυνόλων, όπως οι νέοι εργάτες, αγρότες ή πρόσφυγες. Συγκροτείται έτσι μια νέα ιδιαίτερη κοινωνική οντότητα, μια νέα κοινωνική κατηγορία (όχι κοινωνική τάξη) που διεκδικεί τον δικό της αυτοτελή ρόλο στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι. Που διεκδικεί και κατακτά, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, την αυτονομία των οργανωτικών μορφωμάτων της. Από αυτές τις αλλαγές της φυσιογνωμίας της νεολαίας προέκυψε η ανάγκη εγκατάλειψης του ιδεότυπου της αριστερής νεολαιίστικης οργάνωσης, που επικρατούσε ως τότε. Νέα σχήματα γεννιούνται, που ενσωματώνουν τα καινούργια δεδομένα, και σε αυτά θα έπρεπε, κατά τη γνώμη μου, να επικεντρωθεί η έρευνα για το νεολαιίστικο κίνημα και την κορυφαία μεταπολεμική έκφραση του, τους Λαμπράκηδες.

Τώρα, όσον αφορά την αυτονομία, η διεκδίκηση της προσιδιάζει, νομίζω σε κάθε φάση, στον ιδιαίτερο ρόλο που καλείται να παίξει η νεολαία που περιγράψαμε και οι οργανώσεις της. Από την άλλη μεριά την πραγματικότητα της ιδιαίτερης κοινωνικής οντότητας που αποτελεί η νεολαία, τα κόμματα, κυριαρχικοί παράγοντες στο σύγχρονο πολιτικό σκηνικό, την προσλαμβάνουν ως ευκαιρία διεύρυνσης του ακροατηρίου τους. Αυτό είναι μια ακόμα παράμετρος του ζητήματος. Επιδιώκουν έτσι τη δημιουργία κομματικών οργανώσεων Νεολαίας, που θα είναι ουσιαστικά παραρτήματα τους και δεν θα διαφέρουν όσον αφορά τη λειτουργία, τις δομές και το περιεχόμενο από τις άλλες κομματικές οργανώσεις τους. Αυτό ισχύει ακόμη και για την Αριστερά. Η νεολαία αντιδρά, στις κομματικές αυτές επιδιώξεις προβάλλοντας το αίτημα της αυτονομίας, που ούτως ή άλλως απορρέει από τη θέση της στην πολιτική και κοινωνική σκηνή. Αλλά η ιστορία είναι αδυσώπητη.

Για την περίοδο για την οποία μιλάμε, η έκβαση της διαπάλης Κόμματος και Νεολαίας στο θέμα της αυτονομίας είναι δεδομένη. Είναι η κατά κάποιο τρόπο συμβιβαστική λύση, η λύση της αναγνώρισης της "οργανωτικής αυτοτέλειας" της Νεολαίας (εφόσον αυτή δεν θέλει τη ρήξη με το Κόμμα, και την αποχώρηση της από αυτό). Αλλά το πρόβλημα είναι αλλού. Ανταποκρίνεται στη συγκεκριμένη περίπτωση η περιορισμένη σχετική αυτονομία ή οργανωτική αυτοτέλεια, στην εποχή μας, στα νέα δεδομένα για τη νεολαία που κομίζει η συγκυρία, στα νέα στοιχεία σε σχέση με το όχι μακρινό παρελθόν;

Η απάντηση στο ερώτημα είναι καταφατική για την ΕΠΟΝ, την ΕΔΝΕ, τη Ν. ΕΔΑ και προπάντων για τη ΔΝΛ, όπου διευρύνοντας το πεδίο δράσης της σε νέους τομείς (πολιτισμός, κοινωνικά ζητήματα κλπ), επέφερε εξ αντικειμένου, ρήγματα στον κομματικό νάρθηκα και βάδισε στο δρόμο της σχετικής αυτονομίας. Αλλά το παρελθόν αυτό δεν προδικάζει το μέλλον, καθώς ήδη το πρόβλημα της αυτονομίας της νεολαίας, τίθεται με διαφορετικούς όρους, που θα οδηγήσουν ενδεχομένως σε νέες λύσεις και νέα σχήματα.

φωτογραφίες:

1. Το έμβλημα της Κομμουνιστικής Διεθνούς των Νέων (ΚΔΝ)
2. Το περιοδικό Ανάστασις, έκδοση του Σοσιαλιστικού Ομίλου της Ελληνικής Νεολαίας
3. Η Νεολαία και ο Νέος Λενινιστής, έντυπα της ΟΚΝΕ
4. Το έμβλημα της Κομσομόλ
5. Η πιο χαρακτηριστική φωτογραφία του Ισπανικού Εμφυλίου και της δράσης του Λαϊκού Μετώπου. Απεικονίζει στρατιώτη του στρατού των Δημοκρατικών που σκοτώνεται την ώρα

της μάχης. Μετά από πολλά χρόνια, ο φωτογράφος παραδέχτηκε σε συνέντευξη του πως ο πολεμιστής δεν είχε χτυπηθεί εκείνη τη στιγμή από σφαίρα, αλλά απλώς γλιστρούσε στο έδαφος.